

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

УДК 658.011.8

ОСТАПЧЕНКО НАТАЛІЯ ВАЛЕРІЇВНА

**РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ
ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ**

Спеціальність: 08.00.04 – Економіка і управління
підприємствами (харчова промисловість)

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті харчових технологій Міністерства освіти і науки України, м. Київ

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Марченко Валентина Миколаївна, докторант кафедри менеджменту Національного університету харчових технологій МОН України

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Климчук Світлана Володимирівна, Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського МОН України, завідувач кафедри фінансів та кредиту
кандидат економічних наук, доцент
Кукоба Володимир Павлович, ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана» МОН України, доцент кафедри економіки підприємств

Захист відбудеться «28» травня 2010 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.058.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук в Національному університеті харчових технологій МОН України за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 68, корпус А, ауд. А-311.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету харчових технологій за адресою: 01601, м. Київ, вул. Володимирська, 68.

Автореферат розісланий “27” квітня 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
д.е.н., проф.

О.П. Сологуб

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Погіршення умов господарювання підприємств та організацій України, викликане негативним впливом факторів зовнішнього середовища, неминуче призвело до зростання заборгованості та кризи неплатежів. Якщо в 2008 році частка прострочених кредитів становила 2,3 % від суми наданих в економіку кредитів, то в 2009 вона збільшилася до 11,3 %. Ситуація погіршується в умовах стрімкого зростання інфляційних процесів, зниження рівня платоспроможності українського споживача, відповідних змін структури попиту, зростання вартості кредитних ресурсів тощо. Наявність загроз та відсутність адекватних дій з нейтралізації негативних чинників як на макро– так і на рівні мікросистем неминуче призведе до структурних змін в економіці з використанням механізмів банкрутства та перерозподілу власності.

Національна практика господарювання підприємств виробила ефективні механізми управління їх зобов'язаннями. Найпоширенішими видами управління рівнем зобов'язань підприємств є пролонгація, реструктуризація, переуступлення та погашення боргів шляхом надання відступного. Питанням наукового, методичного та практичного забезпечення управління рівнем зобов'язань приділяється ще недостатньо уваги – вони розроблені частіше лише в контексті процесу фінансової реструктуризації.

Питання реструктуризації, в різні періоди становлення національної науки та розвитку економічних процесів в Україні, викликали різний інтерес. Найбільша активність наукової думки з питань реструктуризації мала місце в 2000-2004 роках, тобто у період подолання фінансової кризи в Україні та здійснення галузевих структурних зрушень в економіці. Найбільшу увагу питанням реструктуризації зобов'язань промислових підприємств було приділено в працях: М. Білик, Р. Грешко, М. Ізмайлова, С. Львовичкіна С., Т. Клебанової, С. Климчук, А. Кондрашихіна, В. Кравчука, Н. Невмержицької, О. Опаріна, О. Павловської, Н. Притуляк, О. Терещенко, І. Тинного, В. Федосова, А. Чупіса.

Сьогодні залишаються найменш розробленими теоретичні та методичні питання процесу реструктуризації в системі господарювання підприємств. В науці розглядаються здебільшого питання фінансової реструктуризації. З урахуванням цілей реструктуризації, суми зобов'язань, зацікавленості кредиторів, інтересів боржників, обираються відповідні методи реструктуризації зобов'язань, які розглядаються як засіб управління ефективністю підприємств. На законодавчому рівні в Україні ще існують певні суперечності, які обмежують можливості здійснення реструктуризації зобов'язань підприємств. Зміна умов господарювання та структури власності в Україні потребує удосконалення управління ефективністю підприємств шляхом змін в системі регулятивних норм та економічних механізмів. Це обумовило вибір теми дисертаційної роботи, визначило її мету, завдання і структуру дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконано в межах наукових тем Національного університету харчових технологій «Розроблення економічного механізму

функціонування підприємств харчової промисловості та перероблення сільськогосподарської сировини» (номер державної реєстрації 0107U000475), особисто автором розроблено методи управління реструктуризацією заборгованості підприємств харчової промисловості в умовах кризових явищ в економіці, «Удосконалення системи менеджменту на підприємствах харчової промисловості» (номер державної реєстрації 01080010781), в межах якої автором особисто розроблена методика процесу реструктуризації заборгованості.

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка теоретичних, методичних засад і практичних рекомендацій щодо обґрунтування реструктуризації зобов'язань на підприємствах харчової промисловості, як засобу управління їх ефективністю.

Для досягнення поставленої мети були визначені і вирішені наступні завдання:

- узагальнено теоретичну та економічну природу категорій «зобов'язання», «заборгованість» та її зв'язок з управлінням ефективністю підприємств, а також її відповідність існуючим стандартам;
- досліджено існуючу класифікацію зобов'язань підприємств та розширено систему класифікаційних ознак критеріями характеристики зобов'язань, як об'єкту управління ефективністю;
- досліджено форми та методи реструктуризації зобов'язань в Україні та узагальнено методичні підходи їх використання в системі управління ефективністю діяльності підприємств;
- досліджено методичні підходи до ідентифікації рівня заборгованості підприємств та розроблено методичку його визначення з використанням методу графічного позиціонування відхилень показників від їх нормативу;
- здійснено аналіз причин зростання заборгованості в економіці України та їх впливу на рівень виконання договірних зобов'язань та ефективність діяльності підприємств харчової промисловості;
- обґрунтовано та розроблено процес планування реструктуризації заборгованості підприємств в системі управління їх ефективністю;
- розроблено організаційний та управлінський підходи до управління ефективністю реструктуризації;
- досліджено практику використання методів реструктуризації в діяльності підприємств в умовах кризових явищ в економіці та класифіковано методи реструктуризації за критеріями, що дозволяють управляти ефективністю в залежності від мети та обраного інструменту реструктуризації;
- обґрунтовано та розроблено схеми реструктуризації зобов'язань засобом обміну боргів на цінні папери боржника та розраховано економічну ефективність їх застосування на підприємствах харчової промисловості.

Об'єктом дослідження є процес управління зобов'язаннями на промислових підприємствах України в сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та прикладні засади реструктуризації заборгованості як засобу підвищення ефективності підприємств харчової промисловості та методичне їх забезпечення.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань у дисертаційному дослідженні використано загальнонаукові методи дослідження: системний та абстрактно-логічний аналіз (теоретичні узагальнення та формування висновків), статистико-економічний (аналіз існуючого стану управління кредиторською заборгованістю на підприємствах харчової промисловості, аналіз стану кредитного ринку України, аналіз факторів, що впливають на стан зобов'язань підприємств), графічний (при розробці методики оцінки рівня зобов'язань підприємств харчової промисловості); експертний методи (при дослідженні факторів, що впливають на рівень зобов'язань).

Інформаційними джерелами дослідження стали законодавчі та нормативно-правові акти, що регламентують зобов'язання підприємств України, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем реструктуризації в системі управління ефективністю підприємств, матеріали Державного комітету статистики, первинні матеріали підприємств харчової промисловості, матеріали науково-практичних конференцій і періодичних видань з досліджуваної тематики.

Наукова новизна одержаних результатів. У дослідженні виконане теоретичне та методичне обґрунтування реструктуризації зобов'язань як засобу управління ефективністю підприємств харчової промисловості, що дозволило обґрунтувати теоретичні і практичні результати, які містять наукову новизну та виносяться на захист, зокрема:

вперше:

– запропоновано методику оцінки рівня зобов'язань з використанням методу графічного позиціонування на площині значень відносних відхилень показників фінансового стану підприємства від нормативних рівнів, що дозволяє точно ідентифікувати рівень зобов'язань та визначити систему заходів щодо підвищення ефективності діяльності підприємства;

удосконалено:

– класифікацію зобов'язань підприємств за критеріями: можливість реструктуризації, метод реструктуризації, можливість передбачення, метод погашення, наслідки невчасного виконання, ризикованість невиконання, можливість управління, вплив на ефективність;

– система критеріїв класифікації методів управління заборгованістю, що дозволяє забезпечити відповідність між цілями та обраними інструментами реструктуризації для досягнення балансу інтересів кредиторів та боржника;

– методика планування реструктуризації зобов'язань підприємств в системі управління ефективністю підприємств, яка враховує логічну послідовність етапів: аудит зобов'язань; визначення пріоритетних напрямів реструктуризації, прогнозування чистого грошового потоку; визначення рівня зобов'язань, який підлягає реструктуризації; побудова графіку погашення зобов'язань з урахуванням притоку грошових коштів на підприємстві та інтересів кредиторів; вибір методу реструктуризації та обґрунтування умов реструктуризації за обраним методом; укладання

договору про реструктуризацію, здійснення розрахунку ефективності реструктуризації;

– методичні підходи до визначення рівня зобов'язань промислових підприємств на основі ідентифікації значень показників заборгованості, а саме ідентифіковано три його рівня: допустимої, критичної та катастрофічної заборгованості, що дозволяє здійснювати контроль за рівнем зобов'язань з метою недопущення фінансової кризи на підприємстві;

– технологію реструктуризації зобов'язань підприємств з використанням фінансових та майнових активів підприємств, а також процедуру та особливості реалізації кожного з методів реструктуризації зобов'язань, що дозволяє здійснювати процес переведення нереструктуризованої заборгованості в реструктуризовану або її погашення;

– організаційний та управлінський підходи до здійснення реструктуризації зобов'язань, за яким до організаційного підходу відноситься сукупність етапів з визначеними цілями кожного із них, за управлінським – засоби управління зобов'язаннями з визначеною вертикально ієрархічною системою цілей, що дозволяє сформувати сукупність цілей реструктуризації та показників оцінки їх реалізації, забезпечити можливість впливати на процес реструктуризації та управляти ефективністю підприємства.

– *набуло подальшого розвитку:*

– теоретико-методичні підходи до визначення економічної сутності категорії заборгованості, як непогашеного в строк зобов'язання;

– методичний підхід до оцінки фінансового стану підприємства за системою показників фінансової статистики, які відображають міру виконання підприємством своїх зобов'язань.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні положення, викладені автором, доведені до рівня методичної розробки та практичних рекомендацій, створено базу для подальшого збагачення теорії і практики управління ефективністю підприємств харчової промисловості засобами реструктуризації зобов'язань. Викладені методичні розробки можуть бути використані для визначення рівня заборгованості, здійснення її реструктуризації, обґрунтування організаційних заходів з метою підвищення ефективності управління підприємством.

Результати досліджень використані при розробці заходів щодо управління кредиторською заборгованістю ДП ВАТ «Київхліб» Хлібокомбінат №11 (довідка № 1000-01/356 від 29.09.2009 р.), та при плануванні реструктуризації заборгованості ВАТ «Росинка» (довідка № 794/7 від 15.01. 2010 р.)

Теоретичні розробки та методичні матеріали використовуються у навчальному процесі при викладанні дисциплін: “Економіка підприємств”, “Антикризове управління”, “Фінансовий менеджмент” Національного університету харчових технологій.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є одноосібною науковою працею, у якій викладено авторський підхід до вирішення важливого

наукового завдання – управління ефективністю підприємств харчової промисловості засобами реструктуризації зобов'язань.

Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист (теоретичні та практичні аспекти), одержані автором самостійно і є його особистим внеском в економічну науку.

Апробація результатів дослідження. Наукові положення основних результатів дослідження обговорювались на науково-практичних, та наукових конференціях: Міжнародній науково-практичній конференції «Образование и наука без границ» (м. Дніпропетровськ 12-17 грудня 2004 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Організаційно-правові та фінансово-економічні проблеми адаптації підприємств АПК до ринкових умов господарювання та шляхи їх вирішення» (м. Київ 19-20 травня 2005 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Управління організаційно-технічними та фінансово-економічними змінами на промислових підприємствах», (м. Київ 23-24 березня 2006 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми економіки підприємств в умовах сталого розвитку» (м. Київ 15-16 березня 2007 р.); IV міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми економіки підприємств у сучасних умовах» (м. Київ 3-4 квітня 2008 р.); V міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми економіки підприємств у сучасних умовах» (м. Київ 19-20 березня 2009 р.).

Публікації. Основні наукові положення, висновки і результати дисертаційної роботи викладено у 14 наукових працях у наукових журналах, збірниках наукових праць та матеріалах наукових конференцій, з яких – 7 у фахових виданнях, із них 6 – одноосібні. Загальний обсяг публікацій – 2,4 друк. арк., із них в фахових виданнях 2,1 друк. арк.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить – 209 сторінок, у тому числі: 18 рисунків займають 18 сторінок, 70 таблиць – 35 сторінок. Список використаних джерел (153 найменування) – 15 стор., 12 додатків – 30 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження, визначено положення наукової новизни, представлено теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

У першому розділі «**Теоретико-методичні засади реструктуризації зобов'язань, їх оцінка з позицій ефективності**» досліджується сутність та класифікація видів заборгованості підприємств, методи оцінки кредиторської заборгованості в процесі її реструктуризації, методичні підходи до оцінки стану заборгованості підприємств для цілей управління нею, типи реструктуризації боргів підприємств та еволюція їх правового забезпечення.

Розробка механізму управління реструктуризацією заборгованості потребує уточнення понять зобов'язання та заборгованість. У відповідності з законодавством України, зобов'язання – це заборгованість підприємства, яка виникає внаслідок минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди.

Не є обґрунтованим визначення всіх зобов'язань, як заборгованості.

Виходячи із теоретичних досліджень сутності понять «заборгованість» та «зобов'язання», доцільно було б їх розділи, давши заборгованості визначення непогашеного в строк зобов'язання, а зобов'язання залишити в трактуванні, наближеному до того, яке подане в ЦКУ ст.512, вилучив з нього поняття «боржник». Тоді «заборгованість» виступає лише частиною більш широкого поняття «зобов'язання».

З урахуванням існуючих класифікаційних ознак, було доповнено існуючу класифікацію зобов'язань класифікаційними ознаками, які дозволяють розглядати зобов'язання як джерела фінансування розвитку підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація зобов'язань підприємств для цілей управління

Класифікаційна ознака	Класифікація зобов'язань
1	2
За терміном виконання	1. нормальна (поточна) 2. прострочена (заборгованість) 3. безповоротна фінансова допомога
За можливістю реструктуризації	1. нереструктуризовані 2. реструктуризовані
За методом реструктуризації	1. пролонговані 2. замінені
За періодом погашення	1. довгострокові 2. короткострокові 3. забезпечення
За можливістю передбачення	1. передбачувані 2. непередбачувані
За методом погашення	1. такі, що виконуються у визначену дату 2. такі, що виконуються до вказаної дати
За наслідками невчасного виконання	1. такі, за невиконання яких застосовуються штрафні санкції 2. такі, невиконання яких покривається активами (заставою) 3. такі, при невиконанні яких використовується процедура судового розслідування
За ризикованістю невиконання	1. такі, при невиконанні яких виникає загроза майнової цілісності підприємства 2. такі, при невиконанні яких виникає загроза погіршення ділової репутації

1	2
За можливістю управління	1. ті, якими можна управляти 2. ті, якими не можна управляти
За впливом на ефективність	1. ті, які впливають на ефективність 2. ті, які не впливають на ефективність

Розроблено автором.

Реструктуризація зобов'язань, як спосіб урегулювання відносин, дозволяє здійснити тимчасове вивільнення грошових коштів та шляхом направлення їх в високодохідні види діяльності підприємства забезпечити зростання його ефективності.

Контроль за заборгованістю полягає в оцінці, визначенні нормативних значень показників заборгованості, моніторингу кредиторської заборгованості, аналізі причин відхилень показників заборгованості від нормативних значень та розробці напрямів досягнення рівноваги між потребами у фінансових ресурсах підприємств та джерелами їх покриття.

Відповідно до стану фінансового забезпечення, на підприємстві пропонується ідентифікувати стан його заборгованості. Така ідентифікація потрібна для цілей контролю за заборгованістю з метою недопущення фінансової кризи.

З метою більшої інформативності та наочності представленої системи показників про стан заборгованості підприємства пропонуємо використовувати графічний спосіб його представлення та аналізу. З цією метою на графіку пропонується будувати відхилення значення кожного із показників від його нормативного значення (рис. 1).



Рис. 1. Рівні зобов'язань підприємства

Допустимим вважається такий рівень, при якому відхилення показника від нормативного значення не буде більшим 30%, критичним – 60%, катастрофічним – більше 60%.

Реструктуризація заборгованості, як поняття та процес в українському законодавстві залишається не розробленим. Поняття «реструктуризація заборгованості» визначене лише відносно податкового зобов'язання, саме тому відсутнє чітке розмежування між методами управління нею.

У другому розділі «Оцінка тенденцій змін рівня зобов'язань на підприємствах харчової промисловості та їх вплив на ефективність діяльності» проаналізовано стан та динаміку поточної та простроченої кредиторської заборгованості, досліджені внутрішні та зовнішні фактори

господарської діяльності підприємств харчової промисловості, що призвели до її зростання в нинішніх умовах економічного розвитку, апробований методичний підхід до прогнозування рівня зобов'язань, та їх впливу на ефективність діяльності.

Активізація діяльності підприємств та організацій України супроводжувалася зростанням грошових коштів, залучених в господарський обіг. Збільшення обсягів позичених коштів породжувало ризики їх своєчасного повернення, зумовлені як внутрішніми чинниками діяльності, так і факторами зовнішньої дії. В результаті дії таких чинників зростала заборгованість позичальників перед кредиторами.

За 2004-2007 роки поточна заборгованість підприємств та установ України зросла на 44,6 %. У 2008 році відбулося значне зростання поточних зобов'язань підприємств та організацій України. Особливістю їх діяльності є випереджаюче зростання поточної заборгованості над зростанням номінального ВВП. Якщо у 2008 році останній зріс на 132%, то поточні зобов'язання збільшилися на 146%, у тому числі темп зростання короткострокових кредитів банків склав 163 %, а кредиторської заборгованості – 142 %. В 2004 році поточна заборгованість на 1 грн. ВВП становила 1,22 грн., в 2007 році вона зменшилась до 0,83 грн., а за 2008 рік зросла до 1,24 грн.

Зростання обсягу поточної заборгованості супроводжувалося зміною її структури. Якщо у 2007 році частка короткострокових кредитів складала 16,39 %, то в 2008 році – 17,42 %.

В харчовій промисловості України темп зростання поточних зобов'язань за 2008 склав 137 %, при цьому найбільшими темпами зростала заборгованість за поставлені товари та послуги та за розрахунками.

Тенденція зростання заборгованості підприємств України певною мірою спровокована і сучасними тенденціями активізації банківської політики кредитування. В останні роки мали місце позитивні для корпоративного сектору закономірності, які, з однієї сторони, сприяли розвитку активності економічних процесів, а з іншої, мали ряд загрозливих проявів. До позитивів кредитування слід віднести: зростання обсягів позик, наданих суб'єктам підприємницької діяльності, зниження кредитних ставок; зростання довгострокових депозитів; спрощення процедур отримання позики.

За 2006-2008 роки щорічний темп зростання кредитування складав близько 70%.

Зростання кредитної заборгованості корпорацій України зумовлено випереджаючими темпами зростання кредитування економіки над темпами зростання ВВП. Так, при зростанні реального ВВП у 2006 році на 7,3 % темп зростання виданих резидентам кредитів склав 51,31 %, в 2007 р. відповідно 7,9 та 62,29 %, у 2008 р. –2,3 та 70,33%, у 2009 р. – при падінні ВВП на 13,9 %, обсяг кредитів знизився на 1,46 %.

При зростанні обсягів кредитування економіки частка кредитів, наданих корпоративному сектору, зменшилася з 74 % у 2005 році до 60 % в 2008 році. Так, за 2007 рік сума кредитів, наданих суб'єктам господарювання, зросла на 62,9%, а фізичним особам - на 97,8%, у 2008 році це співвідношення становило

70,33 % та 75, 0%. Довгострокові кредити зросли на 73,34% і становили 511,9 млрд. грн., або 70% від наданих кредитів.

В структурі кредитів, наданих переробній промисловості України, найбільшу питому вагу займають кредити в харчову промисловість (25,83%).

Фінансова криза, яка зумовила кризу неплатежів в економічній діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, призвела до зростання обсягів та питомої ваги прострочених кредитів. За 2008-2009 роки зростання простроченої заборгованості відбулося за всіма видами економічної діяльності. Із всіх видів економічної діяльності найбільше зростання простроченої заборгованості у 2009 році мало місце в добувній промисловості (на 5,87 %), переробній (на 7,32 %), будівництві (на 12,35 %) та в торгівлі (на 9,86 %). Частка простроченої кредиторської заборгованості у 2008 році становила 11,1 %.

До основних факторів, що обумовили зростання обсягів простроченої заборгованості в харчовій промисловості України, слід віднести зростання кредитних ставок та обсягу позик в іноземній валюті, зростання цін на енергоносії, збільшення строку погашення поточної заборгованості.

З 1999 року в Україні намітилася тенденція зростання кредитування суб'єктів підприємницької діяльності в іноземній валюті, що сприяло зростанню ризиків кредитування в частині залежності можливості їх повернення від валютної політики в країні. За даними НБУ кредити, надані в іноземній валюті, у 2008 році становили 59% від загальної суми виданих кредитів. Девальвація національної валюти в обсягах 4,3 % за 2008 рік стала причиною зростання витрат лише на повернення основного боргу за короткостроковими кредитами в сумі 19527,1 млн. грн.

Підходи до управління заборгованістю підприємств базуються на визначенні середнього допустимого рівня зобов'язань, який може бути покритий при даному обсязі реалізації продукції та прибутку підприємства. Допустимим рівнем зобов'язань за кредитами буде вважатися такий їх обсяг, який покривається обсягом операційного прибутку. Запропонована методика прогнозування рівня зобов'язань на основі розрахунку середнього обсягу непокритої величини зобов'язань та можливості їх покриття оборотними коштами дозволяє ідентифікувати їх майбутніх рівень (табл. 2).

Таблиця 2

Середні значення показників зобов'язань підприємств харчової промисловості за 2005-2008 роки, тис. грн.

		ВАТ «Галактон »	ВАТ «Київхліб» Хлібокомбі нат №11	ВАТ «КЗБН «Росинка»
1	2	3	4	5
1	Прибуток операційної діяльності, тис. грн.	10430,85	1138,35	16568,00
2	Чистий прибуток, тис. грн.	909,60	-1272,35	8889,90
3	Сумарні зобов'язання, тис. грн.,	93149,85	25839,05	19055,00
4	із них за кредитами, тис. грн.	60627,50	9551,15	7174,40
5	Стала величина зобов'язань, тис. грн.	-50196,65	-8412,80	9393,40

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5
6	Непокрита величина зобов'язань (чистий оборотний капітал), тис. грн.	-13725,62	8796,75	41836,00
7	Коефіцієнт покриття зобов'язань за кредитами	0,60	1,80	7,14
8	Коефіцієнт покриття сумарних зобов'язань	0,39	0,67	2,69
9	Рівень виконання зобов'язань	катастрофічний	критичний	стабільний

З використанням способу графічного позиціонування відхилень показників від їх нормативних значень наочно представимо основні показники, які визначають стан зобов'язань підприємства (рис. 2).

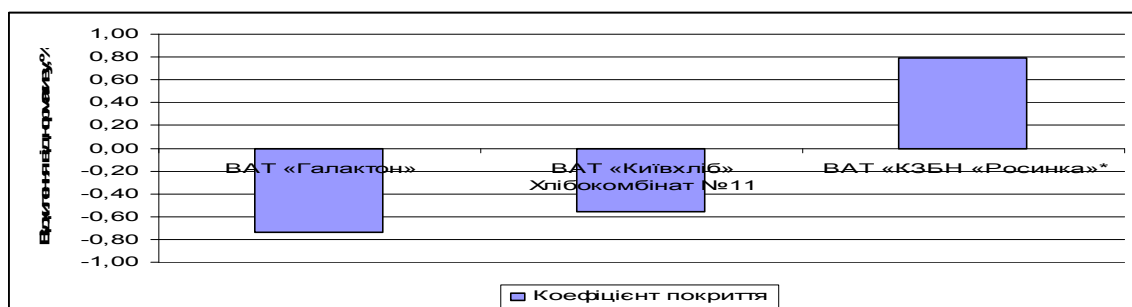


Рис. 2. Ідентифікація стану заборгованості підприємств харчової промисловості

За даними розрахунків Ват «Галактон» має катастрофічний рівень заборгованості, оскільки ні величини операційного прибутку, ні оборотних активів недостатньо для покриття поточних зобов'язань за кредитами, Ват «Київхліб» Хлібокомбінат №11 – рівень критичної заборгованості, Ват «КЗБН «Росинка» – стабільний фінансовий стан.

У третьому розділі «**Управління ефективністю підприємств шляхом реструктуризації їх зобов'язань**» запропоновано методика планування реструктуризації боргових зобов'язань, проведено класифікацію методів управління зобов'язаннями за обраною системою критеріїв, обґрунтовано методичні підходи до реструктуризації зобов'язань шляхом їх обміну на цінні папери підприємства.

Планування реструктуризації являє собою сукупність процесу постановки цілей та вибір шляхів її досягнення. Весь процес планування реструктуризації зобов'язань можна представити як послідовність реалізації наступних етапів: аудит зобов'язань; перевірка правильності відображення зобов'язань на рахунках; визначення напрямів реструктуризації, які мають бути реалізовані в першу чергу; прогнозування чистого грошового потоку; визначення суми зобов'язань, які підлягають реструктуризації; побудова графіку погашення зобов'язань з урахуванням притоку грошових коштів та інтересів кредиторів; вибір методу та обґрунтування умов реструктуризації за обраним методом; укладання договору про реструктуризацію; розрахунок ефективності реструктуризації.

Оцінку ефективності реструктуризації зобов'язань підприємств доцільно проводити на основі використання двох підходів: організаційного та управлінського. Оцінка ефективності проведеної реструктуризації з позицій організаційного підходу має будуватися на необхідності виявлення етапів даного процесу, постановки цілей та задач на кожному із етапів та розробки системи показників оцінки ефективності його реалізації. Оцінка кожного із етапів дає можливість виявити організаційні проблеми, обрати оптимальний шлях їх подолання та визначити ступіть результативності його реалізації.

За управлінським підходом до оцінки сумарної ефективності реструктуризації систему цілей реструктуризації запропоновано конкретизувати згідно вертикально ієрархічної побудови дерева цілей.

Відомі декілька підходів до управління зобов'язаннями: реструктуризація, погашення, переуступлення, пролонгація (табл. 3). Погашення – це сукупність процедур, в результаті яких зникає зобов'язання. Переуступлення – це процедура передачі зобов'язання третій особі. Пролонгація – це продовження термінів погашення боргових зобов'язань. Відмінність реструктуризації полягає в заміні одного зобов'язання іншим.

Таблиця 3

Методи управління зобов'язаннями

Методи управління зобов'язаннями	Способи управління
1. Реструктуризація	
1.1 Новація	Обмін зобов'язань на облигації Обмін зобов'язань на векселі
1.2 Пролонгація	Відстрочка платежу
2. Погашення	Списання Взаємозалік Відступне Зустрічне виконання зобов'язань Виконання альтернативного зобов'язання Продаж зобов'язання
3. Переуступлення	Зміна сторони за договором

Виходячи із представленого групування методів управління зобов'язаннями, реструктуризацію можна охарактеризувати як комплекс дій по урегулюванню відносин з кредиторами, шляхом зміну їх структури. Із всіх представлених методів управління лише новація змінює одне зобов'язання на інше, а отже впливає на зміну структури зобов'язань. Пролонгація не змінює самого зобов'язання, але змінює умови його виконання і переводить поточні зобов'язання в довгострокові, змінюючи співвідношення між ними.

Методи управління зобов'язаннями пропонується класифікувати: за способом урегулювання відносин: на мирні та примусові; за необхідністю використання: договірні та ті, що застосовуються в процесі банкрутства; за термінами: короткострокові, довгострокові; по відношенню до власності: такі, які призводять до перерозподілу власності та такі, що змінюють структуру власності; за інструментом реструктуризації: матеріальні або фінансові активи; за об'єктом реструктуризації: реструктуризація комерційних чи фінансових зобов'язань; за можливістю зміни структури активів: не впливають на зміну активів, впливають

на зміну активів; за можливістю зміни структури пасивів: впливають на зміну пасивів, не впливають на зміну пасивів; за характером впливу: зобов'язання погашається, змінюються умови та терміни їх погашення.

Як було відмічено вище, фінансовий стан підприємства та рівень виконання ним зобов'язань визначає можливості доступу до джерел фінансування розвитку. В умовах критичного та катастрофічного рівня зобов'язань реструктуризація розглядається як джерело отримання додаткового фінансування для розширення, модернізації чи інноваційного розвитку підприємства. Реструктуризація дозволяє вивільнити кошти, які потрібно було використати для погашення зобов'язань та використати їх на цілі відтворення чи розширення виробництва.

На основі співставлення обсягів реалізації та величини коштів, необхідних для забезпечення операційного циклу, визначено ефективність реструктуризації зобов'язань шляхом їх пролонгації (табл. 4.).

Таблиця 4

Ефективність реструктуризації зобов'язань шляхом їх пролонгації

	Показники	ВАТ «Галактон»	ВАТ «Київхліб» Хлібокомбінат №11	ВАТ КЗБН «Росинка»
1	Прибуток на 1 грн. кредиту, грн.	0,17	0,12	2,31
2	Сума кредиту, тис. грн.	60627,50	9551,15	7174,40
3	Сума пролонгації (50 % суми кредиту), тис. грн.	30313,75	4775,58	3587,20
4	Термін пролонгації кредиту, років	2	2	2
5	Відсотки за кредит, %	30	30	30
6	Додатковий прибуток, тис. грн.	5215,43	569,18	8283,89
7	Витрати на обслуговування пролонгованого кредиту, тис. грн.	18188,25	2865,35	2152,31
8	Додатковий прибуток за мінусом витрат на пролонгацію, тис. грн.	-12972,83	-2296,17	6131,58

За даними таблиці 4 пролонгація з метою використання вивільнених коштів на цілі розширення виробництва без змін асортиментного портфелю підприємства доцільна лише на ВАТ КЗБН «Росинка». На інших досліджуваних підприємствах реструктуризація зобов'язань буде доцільною при умові використання вивільнених сум на інвестиційні цілі, що дозволяє здійснити інноваційне оновлення асортименту та збільшити прибутковість їх діяльності.

На основі теоретико-методичних досліджень питань реструктуризації заборгованості в дисертаційному дослідженні проаналізовано можливості використання активів для покриття заборгованості на підприємствах харчової промисловості. В роботі досліджені ті активи підприємств, які можуть бути використані як інструменти реструктуризації заборгованості. До таких щонайперше віднесено довгострокові та поточні фінансові інвестиції та оборотні активи.

Порівняння обсягів та структури довгострокових фінансових інвестицій та оборотних активів з обсягом довгострокових та поточних зобов'язань дозволило виявити достатньо високу питому вагу довгострокових інвестицій корпорацій, однак їх недостатньо для покриття всього обсягу заборгованості. Для ДП ВАТ «Київ хліб» Хлібокомбінат №11 довгострокові фінансові інвестиції у 2009 році склали 0% до всіх зобов'язань, для ВАТ «Галактон» – 61,14%, ВАТ КЗБН «Росинка» – 11,9, ВАТ «Київхліб» Хлібокомбінат № 11 – 17,28%.

Дослідження співвідношень між обсягами матеріальних ресурсів та поточних зобов'язань дозволило виявити можливості покриття матеріальними активами досліджуваних підприємств лише 20% їх зобов'язань.

Таким чином, за результатами дослідження з'ясовано, що активів у підприємств недостатньо для покриття їх зобов'язань, тому у випадку необхідності реструктуризації, їм потрібно використати довгострокові активи, а саме акції інших підприємств, які є на балансі.

На основі дослідження фінансового стану, стану виконання зобов'язань, кількості та якості активів на підприємствах харчової промисловості виявлено різні можливості використання методів реструктуризації їх зобов'язань (табл. 5).

Таблиця 5

Порівняльна характеристика можливостей використання методів реструктуризації зобов'язань підприємствами харчової промисловості

Підприємства	Пролонгація	Обмін на поточні фінансові інвестиції	Обмін на корпоративні права	Обмін на акції власної емісії	Обмін на матер. запаси
ВАТ «Галактон»	–	–	+	+	+
ВАТ «Київхліб» Хлібокомбінат №11	–	–	–	+	+
ВАТ КЗБН «Росинка»	+	–	+	+	+

Із даних таблиці очевидним є факт можливості реструктуризації з використанням методів обміну боргових зобов'язань на поточні фінансові активи (облігації) та акції власної емісії, який на сьогодні є практично не реалізованим.

На основі пропозицій щодо реструктуризації зобов'язань з використанням п'яти можливих варіантів реструктуризації (додаткової емісії акцій та обміну заборгованості на акції; дроблення акцій та подальший продаж частки акцій на ринку цінних паперів; конвертації частки акцій в облігації та подальший їх обмін на боргове зобов'язання або продаж облігацій на ринку цінних паперів та продаж корпоративних прав на частку капіталу в іншому підприємстві розраховано економічну ефективність використання кожного із варіантів на підприємствах харчової промисловості та обрано найоптимальніший із них (табл. 6).

Економічна ефективність реструктуризації зобов'язань з використанням цінних паперів

	Показники	ВАТ «Галактон»	ВАТ «Київхліб» Хлібокомбінат №11	ВАТ КЗБН «Росинка»
1	Додаткова емісія акцій та обмін заборгованості на акції			
1.1	Додаткова емісія акцій та обмін заборгованості на акції, тис. грн.	60627,50	9551,15	7174,40
1.2	Прибуток на 1 грн. заборгованості: – до реструктуризації – після реструктуризації	0,11 0,32	0,04 0,07	0,87 1,39
2	Дроблення акцій та подальший продаж частки акцій (+ пролонгація кредитної угоди)			
2.1	Номінальна вартість акції, грн.	0,17	0,125	0,01
2.2	Ринкова вартість, грн.	5	16	-
2.3	Кількість акцій, що підлягає продажу для покриття зобов'язань за кредитом, шт. (сума кредиту/ ринкова вартість акції)	12125500	597000	
	Прибуток на 1 грн. заборгованості: – до реструктуризації – після реструктуризації	0,11 0,17	0,04 0,08	0,87 0,89
3.	Конвертація частки акцій в облигації та подальший їх обмін на боргове зобов'язання (новація боргу)			
3.1	Необхідна сума конвертації, тис. грн.	*	9551,15	7174,40
3.2	Максимально дозволений обсяг емісії облигацій, тис. грн.	-	9905,25	5268,50
3.3	Прибуток на 1 грн. заборгованості: – до реструктуризації – після реструктуризації	-	0,04 0,06	0,87 0,88
4	Продаж корпоративних прав			
4.1	Довгострокові фінансові інвестиції, які обліковуються за методом участі в капіталі, тис. грн.	50572	5697	29774
4.2	Обсяг можливого продажу, тис. грн. (прирівнюється до суми заборгованості)	50572	5697	7174,40
4.3	Зміна активів, тис. грн.	-50572	-5697	-7174,40

*Конвертація не можлива, оскільки сума кредиту більша суми статутного капіталу

Запропонована автором методика реструктуризації зобов'язань дозволяє управляти ефективністю діяльності підприємств, шляхом вибору того напряму використання коштів, який створює найвищу додану вартість. Реструктуризація, в контексті запропонованої концепції підвищення ефективності, виступає як джерело фінансування обраних напрямів розвитку підприємства. Вибір методу реструктуризації носить індивідуальний характер для кожного підприємства, оскільки залежить від стану його заборгованості, умов реструктуризації, стану емісійної політики на підприємстві, відповідності показників емісії нормативним вимогам тощо.

Щодо правових можливостей використання інструментів реструктуризації заборгованості, то слід відмітити, що в жодному із Законів України мова не йде про неможливість емісії акцій для погашення заборгованості. Тому, враховуючи обмеження на випуск акцій для покриття збитків та відсутність таких обмежень для покриття заборгованості, окрім випадків коли збиток виникає раніше, аніж необхідність повернення заборгованості, підприємства можуть проводити фінансову реструктуризацію своєї заборгованості шляхом обміну її на емітовані акції.

На основі дослідження практики обміну акцій на заборгованість підприємств можна виділити чотири способи такого обміну: обмін власних корпоративних прав, які є на балансі боржника; обмін корпоративних прав інших підприємств; переуступлення частки належних акціонерам прав в обмін на вимоги кредиторів; створення нового товариства, вільного від боргів, і передача його акцій (часток) конкурсним кредиторам в рахунок погашення їх вимог до боржника.

Виходячи з сутності поняття реструктуризації зобов'язань, як механізму відстрочення, розстрочення та зміни структури зобов'язань, використання акції як її інструменту реструктуризації може забезпечувати: відстрочення терміну повернення зобов'язання з передачею кредиторів цінних паперів або боргових зобов'язань, погашення одного зобов'язання і виникнення іншого.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі проведено дослідження теоретичних та методичних засад управління ефективністю підприємств харчової промисловості шляхом реструктуризації їх заборгованості, що дозволило сформулювати низку висновків та пропозицій відповідно до поставленої у роботі мети:

1. Усталене ототожнення понять «зобов'язання» та «заборгованість», яке притаманне стандартам бухгалтерського обліку, призвело до відсутності наукових досліджень проблем управління заборгованістю. З моменту виконання однією зі сторін предмету домовленості в іншій стороні виникає зобов'язання вчинити зворотню дію, визначену договором (здійснити оплату, поставити товар тощо). За стандартом ПСБО 11 «Зобов'язання», сторона, на яку лягає таке зобов'язання, набуває назви боржника. Відповідно до Господарського кодексу, заборгованістю є невиконане протягом 3 місяців зобов'язання. З метою усунення такої невідповідності пропонуємо вважати заборгованістю лише таке зобов'язання, яке не виконане протягом 3 місяців від моменту настання строку його виконання. Звідси управління заборгованістю полягатиме у виборі ефективного методу урегулювання боргових відносин шляхом погашення нереструктуризованої заборгованості або її реструктуризації.

2. В основі існуючих класифікацій видів зобов'язань, які подаються в науковій та практичній літературі, покладено три класифікаційні ознаки: суб'єкт заборгованості, вид фінансової операції, термін погашення. Однак вона не може повністю задовольнити мету управління ефективністю, оскільки не характеризує заборгованість як об'єкт управління. Розроблена авторська класифікація видів зобов'язань за критеріями: терміну виконання, можливостями реструктуризації,

методом реструктуризації, періодом погашення, можливістю передбачення, методу погашення, наслідками невчасного виконання, ризикованістю невиконання, можливістю управління, впливом на ефективність дозволяє розробляти комплекс управлінських рішень з забезпечення зростання ефективності діяльності підприємства.

3. Кожному фінансовому стану підприємства відповідає свій стан зобов'язань, який можна ідентифікувати з допомогою системи індикаторів та показників. На основі формування нормативних значень показників для кожного фінансового стану було виділено три рівні виконання зобов'язань: рівень допустимих, критичних та катастрофічних зобов'язань з властивою кожному із них сукупністю нормативних показників. Таке групування дозволяє уніфікувати загальні підходи до управління зобов'язаннями підприємств та розробити комплекс відповідних методичних підходів для такого управління.

3. Існуючі методики оцінки рівня зобов'язань представляють собою систему показників, значення яких є свідченням рівня їх виконання. Запропонований графічний спосіб оцінки зобов'язань дозволяє на основі візуалізації значень відхилення показників фінансового стану від нормативного рівня ідентифікувати такий рівень, а виходячи із суми та виду таких зобов'язань, розробляти систему заходів по реструктуризації або пошуку джерел їх погашення. Апробація запропонованого способу визначення рівня зобов'язань підприємств харчової промисловості дозволила ідентифікувати рівень зобов'язань ВАТ «Галактон» як катастрофічний, рівень зобов'язань ВАТ «Київхліб» Хлібокомбінат № 11 – як кризовий, а ВАТ «Росинка» – достатній.

4. На основі дослідження тенденцій зміни структури та обсягів зобов'язань підприємствами харчової промисловості було з'ясовано низку негативних змін, основними із яких є: зростання обсягів кредиторської заборгованості в структурі зобов'язань підприємств, поступове збільшення заборгованості за непогашеними в строк зобов'язаннями, зростання частки заборгованості за кредитами тощо. Причинами вказаних тенденцій на сьогодні є фактори зовнішнього середовища, до яких слід віднести: падіння купівельної спроможності населення, зростання собівартості виробництва з причини зростання вартості енергоносіїв, зростання вартості кредитних коштів. Проведене аналітичне дослідження показало різке погіршення фінансового стану та рівня виконання зобов'язань на підприємствах харчової промисловості в результаті дії означених факторів. Погіршення рівня зобов'язань на підприємствах харчової промисловості є ознакою можливості банкрутства.

5. Весь процес реструктуризації заборгованості можна представити у вигляді логічної послідовності етапів: інвентаризація заборгованості, виявлення пріоритетних видів заборгованості, прогноз надходження грошових коштів, визначення суми заборгованості, яка підлягає реструктуризації, побудова графіку погашення заборгованості, вибір методу реструктуризації та обґрунтування умов реструктуризації обраного методу, розрахунок ефективності обраного методу реструктуризації. Запропонована методика реструктуризації заборгованості дає можливість побудувати структурно-логічну схему дій починаючи від постановки цілей і завершуючи розрахунком ефективності реструктуризації.

6. Узагальнення методик оцінки реструктуризації заборгованості дозволило сформувати два підходи до обґрунтування ефективності такого процесу – організаційний та управлінський. Використання організаційного підходу дозволяє контролювати ефективність реалізації кожного етапу процесу реструктуризації, а управлінський підхід заснований на контролі ефективності досягнення кожного із рівнів системи цілей реструктуризації.

7. Всю сукупність методів управління зобов'язаннями можна представити у вигляді наступних укрупнених груп: реструктуризації, погашення, переуступлення. Критерієм відмінності між даними методами є спосіб впливу на зобов'язання. Реструктуризація розглядається як сукупність способів урегулювання відносин між кредитором та боржником, суть яких полягає в заміні одного боргового зобов'язання іншим або в зміні його структури. Такими способами найчастіше виступають новація та пролонгація. Новацією виступає обмін зобов'язань на акції, облігації та векселі боржника.

Запропонована класифікація методів управління зобов'язаннями дає можливість систематизувати всю сукупність способів, прийомів та схем урегулювання договірних відносин та обирати той із них, який забезпечує найвищу ефективність діяльності.

8. В правовому полі України існують законодавчі протиріччя щодо можливості обміну його зобов'язань на цінні папери підприємства. Законодавче закріплення дозволу на додаткову емісію акцій дасть можливість розширити можливості реструктуризації зобов'язань підприємств. Розрахунок економічної ефективності альтернативних методів обміну зобов'язань на цінні папери з використанням технологій: додаткової емісії акцій та обміну заборгованості на них, дроблення акцій та подальшого продажу частки акцій, конвертації частки акцій в облігації та подальшого їх обміну на зобов'язання, продаж корпоративних прав, пролонгації угод – дозволив виявити різні можливості їх використання на підприємствах, які визначаються цілями та сумами реструктуризації, направленістю використання коштів, вивільнених в результаті реструктуризації та їх прибутковістю, умовами реструктуризації тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У фахових виданнях

1. Остапченко Н.В. Методичні підходи до організації реструктуризації боргу промислових підприємств / Остапченко Н.В. // Економіка: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць. Випуск 198. Том IV. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2004. – С. 917-922. (0,27 др. арк.)
2. Остапченко Н.В. Методичні підходи до планування реструктуризації боргових зобов'язань / Остапченко Н.В. // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2008. – № 27 – С. 77-80. (0,3 др. арк.)
3. Остапченко Н. В. Облігаційні позики, як інструмент інвестування розвитку підприємств / Остапченко Н.В. // Наукові праці Національного університету харчових технологій.– 2005. – № 17 – С. 297-299. (0,32 др. арк.)

4. Остапченко Н.В. Підприємства на ринку кредитних ресурсів: стан та перспективи. / Остапченко Н.В. // Економіка: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2004. – Випуск 192. Том I. – С. 41-47. (0,29 др. арк.)
5. Остапченко Н.В. Реструктуризація боргу шляхом його обміну на цінні папери боржника / Остапченко Н.В. // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2008. – № 26 – С. 98-101. (0,33 др. арк.)
6. Остапченко Н.В. Теоретико-правові основи реструктуризації заборгованості підприємств / Остапченко Н.В. // Наукові праці Національного університету харчових технологій. – 2007. – № 23. – С. 54-56. (0,33 др. арк.)
7. Прядко В.В. Вибір оптимальних джерел фінансування інноваційних процесів на підприємствах харчової промисловості України / Прядко В.В. Остапченко Н.В. // Економіка: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2004. – Випуск 189. Том IV. – С. 1275-1280. (0,26 др. арк.)

Тези доповідей та матеріали конференцій

1. Остапченко Н.В. Класифікація видів заборгованості підприємства та інструменти її реструктуризації / Остапченко Н.В. : тези доповіді. всеукр. наук.-практ. конф. [Управління організаційно-технічними та фінансово-економічними змінами на промислових підприємствах], (Київ, 23-24 березня 2006 р.) .) / М-во освіти і науки України, М-во агропромисл. політики України, Нац. універс. харч. технолог. – К. : НУХТ, 2006. – С.80-81.
2. Остапченко Н.В. Методи реструктуризації кредиторської заборгованості / Остапченко Н.В. : тези доп. V міжнар. наук-практ. конф. [Проблеми економіки підприємств у сучасних умовах], (Київ, 19-20 березня 2009 р.) / М-во освіти і науки України, М-во агропромисл. політики України, Нац. універс. харч. технолог. – К. : НУХТ, 2009. – С. 100.
3. Остапченко Н.В. Можливості використання цінних паперів в механізмах реструктуризації заборгованості / Остапченко Н.В. : тези доповіді IV міжн. наук.-практ. конф. [Проблеми економіки підприємств в умовах сталого розвитку], (3-4 квітня 2008 р.) / М-во освіти і науки України, М-во агропромисл. політики України, Нац. універс. харч. технолог. – К : НУХТ, 2008. – С. 78-79.
4. Остапченко Н.В. Організація реструктуризації боргу суб'єктів господарювання банківським установам / Остапченко Н.В. : матер. міжн. наук.-практ. конф. [Образование и наука без границ], (12-17 декабря 2004 г.) – Днепропетровск : Роснаучкнига, 2004. – Том 5. Экономика – С. 75-77.
5. Остапченко Н.В. Основні підходи до управління заборгованістю підприємства / Остапченко Н. В. : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф. [Організаційно-правові та фінансово-економічні проблеми адаптації підприємств АПК до ринкових умов господарювання та шляхи їх вирішення], (Київ, 19-20 травня 2005 р.) М-во освіти і науки України, М-во агропромисл. політики України, Нац. універс. харч. технолог. – К : НУХТ, 2005. – С. 48.

6. Остапченко Н.В. Теоретико-методологічні підходи до реструктуризації боргу / Остапченко Н.В. // : тези доповіді III міжн. наук.-практ. конф. [Проблеми економіки підприємств в умовах сталого розвитку], (Київ, 15-16 березня 2007 р.) / М-во освіти і науки України, М-во агропромисл. політики України, Нац. універс. харч. технолог. – К : НУХТ, 2007. – С. 50.
7. Прядко В.В. Активізація інноваційних процесів в Україні за рахунок залучення кредитних ресурсів / Прядко В.В., Остапченко Н.В. : матер. конф. всеукр. наук.-практ. конф. [Інвестиційні стратегії сталого розвитку], (Дніпропетровськ, 27-28 лютого 2004 р.) – Дніпропетровськ, 2004. – Том II. – С. 39-41.

АНОТАЦІЯ

Остапченко Наталія Валеріївна. Реструктуризація заборгованості як засіб підвищення ефективності діяльності підприємств харчової промисловості. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – Економіка і управління підприємствами (харчова промисловість). – Національний університет харчових технологій. – Київ, 2010.

У дисертаційній роботі досліджено теоретичні та методичні підходи до реструктуризації всіх видів зобов'язань підприємств з метою управління ефективністю їх діяльності. На основі проведення дослідження існуючих класифікаційних характеристик зобов'язань підприємств розширено класифікацію зобов'язань як об'єкту управління.

Надано авторське бачення теоретичної та економічної сутності категорій «зобов'язань» та «заборгованість» та визначено їх логічну підпорядкованість.

У роботі досліджено показники оцінки фінансового стану підприємств, що дозволило розробити авторську методику оцінки рівня заборгованості. Апробація запропонованої методики дозволила оцінити стан можливості виконання зобов'язань підприємствами харчової промисловості.

Узагальнено систему методів управління зобов'язаннями та визначено місце реструктуризації. Проведено деталізовану класифікацію інструментів реструктуризації в залежності від обраних критеріїв ефективності їх використання.

Розроблено логічну послідовність етапів планування реструктуризації зобов'язань та запропоновано організаційний та управлінський підходи до оцінки ефективності реструктуризації.

На основі дослідження правових можливостей реструктуризації зобов'язань шляхом їх обміну на цінні папери боржника запропоновані зміни до законодавства в частині зняття обмежень на додаткову емісію акцій підприємств для цілей реструктуризації.

На основі порівняння якості активів підприємств харчової промисловості досліджено економічну ефективність реструктуризації їх зобов'язань за кредитами шляхом пролонгації кредитних угод, додаткової емісії акції та

подальшого їх обміну на зобов'язання, дроблення акцій та продажу частки акцій для цілей реалізації інвестиційних проектів, конвертації частки акцій в облигації та обміну останніх на заборгованість.

Ключові слова: зобов'язання, заборгованість, реструктуризація, ефективність, підприємства харчової промисловості.

АННОТАЦІЯ

Остапченко Наталья Валерьевна. Реструктуризация задолженности как средство повышения эффективности деятельности предприятий пищевой промышленности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 - Экономика и управление предприятиями (пищевая промышленность). Национальный университет пищевых технологий. – Киев, 2010.

В диссертационной работе исследованы теоретические и методические подходы к реструктуризации всех видов обязательств предприятий с целью управления эффективностью их деятельности. На основе проведения исследования существующих классификационных характеристик обязательств предприятий расширено классификацию обязательств как объекта управления, целью которой является повышение эффективности их деятельности.

Ретроспективный подход к исследованию национальной практики применения реструктуризации позволил обозначить основные объекты реструктуризации за всю историю независимости Украины. На основе исследования практики применения видов реструктуризации были обобщены методические подходы к реструктуризации обязательств и обозначено основные цели и инструменты ее использования.

Предоставлено авторское видение теоретической и экономической сущности категорий «обязательств» и «задолженность» и определено их логическую подчиненность.

Исследование теоретической сущности и практики использования позволило сформировать методологическую основу процесса реструктуризации. Основу методологии реструктуризации составила формулировка сущности понятия «реструктуризация», целей, принципов, инструментов и методик.

В работе исследованы показатели оценки финансового состояния предприятий, что позволило разработать авторскую методику оценки уровня задолженности. Уровень задолженности предложено оценивать по величине отклонения фактического значения показателей финансового состояния от его нормативной величины. По величине таких отклонений уровень задолженности предприятия предложено классифицировать как достаточный, кризисный и катастрофический.

Апробация предложенной методики позволила оценить состояние возможности выполнения обязательств предприятиями пищевой промышленности.

В работе исследовано состояние выполнения текущих обязательств в экономике Украины, сформированы основные тенденции изменения уровня текущих обязательств и выявлены основные факторы, влияющие на изменение уровня задолженности предприятий Украины.

Обобщенно систему методов управления задолженностью и определено место реструктуризации. Проведено детализированную классификацию инструментов реструктуризации в зависимости от выбранных критериев эффективности их использования.

Разработана логическая последовательность этапов планирования реструктуризации задолженности и предложены организационный и управленческий подходы к оценке эффективности реструктуризации.

На основе исследования правовых возможностей реструктуризации обязательств путем их обмена на ценные бумаги предприятия предложены изменения в законодательство в части снятия ограничений на дополнительную эмиссию акций предприятий для целей реструктуризации.

На основе сравнения качества активов предприятий пищевой промышленности исследовано экономическую эффективность реструктуризации их задолженности по кредитам путем пролонгации кредитных договоров, дополнительной эмиссии акций и последующего их обмена на задолженность, дробления акций и продажи части акций в целях финансирования инвестиционных проектов, конвертации части акций в облигации и обмена последних на задолженность.

Ключевые слова: обязательство, задолженность, реструктуризация, эффективность, предприятия пищевой промышленности.

ANNOTATION

Ostapchenko Natalia V. Debt restructuring as a means of enhancing the effectiveness of the food industry. – Manuscript.

Thesis for a degree in economic sciences. Specialty 08.00.04 - Economy and Management (Food). National University of Food– Technologies. – Kyiv, 2010.

In this thesis the theoretical and methodological approaches to the restructuring of all kinds obligations in order to effectively control their activities. Based on a study of existing classification performance obligations of enterprises expanded classification of obligations of the facility, which aims to improve their performance.

Courtesy s opinion and theoretical categories of economic substance "obligations" and "debt" and defines their logical subordination.

In this work the performance assessment of the financial condition of enterprises, which enabled the author to develop a method of assessing the level of debt. The proposed methodology allowed the opportunity to assess the state commitment to the food industry.

System generalized methods of debt management and restructuring of the place. A detailed classification of restructuring tools, depending on which performance criteria they use.

A logical sequence of planning stages of debt restructuring and proposed organizational and managerial effectiveness of restructuring.

Based on legal research capabilities restructuring liabilities by their exchange of securities of the debtor proposed changes to legislation in the removal of restrictions on additional issue of shares for the purpose of restructuring.

Based on the comparison of asset quality of the food industry examined the economic efficiency of restructuring their debt on loans by credit extension agreements, additional issue of shares and their subsequent exchange of debt, stock split and sale of shares for the purposes of investment projects, conversion of shares into bonds and exchange Latest on debt.

Key words: commitment, debt, restructuring, efficiency, the food industry